

Jolanta Dzierżyńska-Mielczarek

Współczesna częstochowska radiofonia lokalna

Rocznik Prasoznawczy 6, 93-110

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Współczesna częstochowska radiofonia lokalna

STRESZCZENIE

Przedmiotem artykułu jest współczesna częstochowska radiofonia lokalna. Autorka dochodzi do wniosku, że po początkowej entuzjastycznej i pirackiej fazie rozwoju starano się nadać jej profesjonalny i biznesowy charakter. Chociaż lokalne rozgłośnie nie odniosły olśniewających komercyjnych sukcesów, stworzyły oryginalny i ciekawy częstochowski rynek radiowy. Trudności ekonomiczne spowodowały jednak formatowanie i sieciowanie lokalnych stacji, co pozbawiło je tematycznej różnorodności, bliskiego kontaktu ze słuchaczami i mocnego osadzenia w lokalnych realiach. W 2011 r. mieszkańcy regionu częstochowskiego słuchali przede wszystkim stacji ogólnopolskich: RMF FM (27%), Radia Zet (24%) i Programu I Polskiego Radia (16%). Dopiero na dalszych pozycjach pojawiały się lokalne rozgłośnie radiowe, gromadząc łącznie około 20% audytorium radiowego.

SŁOWA KLUCZOWE: radiofonia, radiofonia lokalna, Częstochowa

Gwałtowne przekształcenia polskiego systemu medialnego zachodzące po 1989 r. znalazły swoje odzwierciedlenie także w Częstochowie. Wobec stopniowego spadku zainteresowania drukowaną prasą w całym kraju skupiono się tu na dostępnej dla niezbyt zasobnych inwestorów radiofonii lokalnej. Po 1989 r. podjęto w Częstochowie 9 inicjatyw radiowych. Znaczne zmiany zaszły też w radiofonii publicznej. Formalnie zmiany te zapoczątkowano dopiero 1 marca 1993 r. wraz z powołaniem Polskiego Radia S.A. oraz siedemnastu regionalnych spółek publicznego nadawcy. W tym samym czasie z istniejącej od 1927 roku regionalnej rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach wyodrębniono Radio Częstochowa. Radio to rozpoczęło nadawanie w tzw. rozłączonej sieci, pomiędzy godz. 5.00 i 8.00, własnych programów informacyjno-publicystycznych „Nad Wartą posłuchać warto”¹. Na realizowaną siłami kilku dziennikarzy audycję składały się rozmowy z zaproszonymi do studia gośćmi, serwis informacyjny, lokalny przegląd prasy i materiały o najważniejszych wydarzeniach w mieście i regionie. W końcu 1995 r. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji zakazała emisji lokalnych programów przez redakcje w Częstochowie i Bielsku-Białej, uznając,

* dr; Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach.

¹ W tym czasie mieszkańcy województwa katowickiego odbierali program „Śląska Fala”, a na terenie województwa bielskiego nadawano „Kronikę beskidzką”.

że narusza to zasady wolnej konkurencji na rynku reklamy². Później Rada wycofała się z tego stanowiska, gdyż częstochowska redakcja Radia Katowice nie prowadziła działalności reklamowej. Program „Nad Wartą posłuchać warto” wrócił na antenę w październiku 1996 r. Jednak już w końcu 1998 r., w związku z przebudową programu ramowego Radia Katowice, zlikwidowano poranne bloki informacyjne przygotowywane przez redakcje lokalne. Ówczesny prezes katowickiej rozgłośni regionalnej Leopold Kurek tłumaczył tę decyzję nowymi obowiązkami radia publicznego w obliczu planowanej reformy administracyjnej³. Zauważał też, że lokalny program miał małą słuchalność, wynoszącą w skali regionu 3,8%, a w samej Częstochowie 9%, podczas gdy inne regionalne audycje cieszyły się 2-krotnie większym zainteresowaniem⁴.

Trzygodzinny częstochowski program zastąpiono więc krótkimi, 10-minutowymi serwisami informacji lokalnych nadawanymi o godz. 7.00 i w popołudniowym programie informacyjnym Radia Katowice. W związku z powołaniem nowych, „dużych” województw zniknęły one jednak z anteny w grudniu 1999 r., a redakcja Radia Częstochowa ograniczyła się jedynie do przygotowywania materiałów na antenę ogólnopolską. Podobny los spotkał lokalny program realizowany dla mieszkańców Podbeskidzia.

Pozbawienie Częstochowy własnego programu w Radiu Katowice uznano za kolejny przykład marginalizowania innych niż katowicki regionów w województwie śląskim. W wydanym z tej okazji oświadczeniu częstochowscy parlamentarzyści zauważali, że „zniknął kolejny element świadczący o pewnej odrębności historycznej, kulturowej i społecznej” subregionów w województwie śląskim⁵. Lokalne media nie odnotowały podobnej akcji protestacyjnej ze strony słuchaczy pewnie dlatego, że wyniki słuchalności Radia Katowice w regionie częstochowskim spadały z roku na rok. W 1994 r. według badań firmy Promedia audytorium Radia Katowice w województwie częstochowskim wynosiło 24,2% całego rynku radiowego, a Radia Częstochowa 4,8%⁶. W 1996 r. SMG/KRC szacowała słuchalność Radia Katowice w Częstochowie na poziomie 9,6%. W drugim półroczu 2005 wynosiła ona już tylko 3,5%, w drugim półroczu 2006 r. 3,0%⁷.

Spadek słuchalności był spowodowany, według zarządu PR Katowice, nieprecyzyjną formułą stacji. Radio Katowice nie było ani rozgłośnią

² Krajowa Rada uznała, że katowicka rozgłośnia PR ma koncesję na nadawanie jednego, wspólnego programu regionalnego, więc rozpowszechnianie programów lokalnych jest działaniem nielegalnym i stawia rozgłośnie radia publicznego w uprzywilejowanej pozycji na rynku reklamowym. Zob.: Uchwała KRRiTV nr 232/95.

³ Obowiązki te to: „Integrowanie całego przyszłego województwa śląskiego przy poszanowaniu lokalnych odrębności”. *W obronie radia*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 7.12.1998, nr 286.

⁴ *Mała strata?*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 9.12.1998, nr 288.

⁵ *Obrona Częstochowy*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie”, 4-5.12.1999, nr 283.

⁶ *Podział audytorium radiowego w województwie częstochowskim*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 14.06.1994, nr 112.

⁷ RadioTrack, dostęp: www.radiotrack.pl

ogólnopolską, ani lokalną, bo obejmowało swoim zasięgiem mieszkańców trzech różniących się od siebie kulturowo, mentalnie, historycznie, a nawet religijnie regionów: ziemi częstochowskiej, Górnego Śląska i Podbeskidzia. W 2009 r. planowano więc uruchomić anteny miejskie w Częstochowie, Bielsku-Białej i Katowicach – nadające 24 godziny na dobę programy lokalne⁸. Krajowa Rada nie przyznała jednak nowej częstotliwości publicznemu radiu.

Nieustanny spadek zainteresowania programem publicznego nadawcy nie deprymował prywatnych inwestorów. W początkach lat 90. radiofonia lokalna wydawała się im znakomitym biznesem, a stosunkowo niewielki koszt urządzeń studyjnych i nadawczych stymulował takie przedsięwzięcia. Większość lokalnych stacji radiowych uruchomiono w Częstochowie bez stosownych zezwoleń. Pierwszym tutejszym tzw. nadawcą pirackim było Radio Marconi. Radio to powstało na początku 1992 r. Było to prywatne przedsięwzięcie Dariusza Bergiela. Radio działało jako spółka cywilna jego 18-letniego syna Patryka oraz Przemysława Kimli⁹. Rozgłoszenia dysponowała nadajnikiem o zasięgu 30 km i początkowo nadawała kilka godzin programu dziennie. Jesienią 1992 r. przeprowadzono studio z piwnicy bloku przy ul. Wodzickiego do bardziej stosownych pomieszczeń i rozpoczęto nadawanie 24-godzinnego programu. Wypełniała go głównie muzyka. Audycje słowne ograniczały się do konkursów i happeningów organizowanych dla słuchaczy oraz serwisów informacyjnych redagowanych w oparciu o przegląd prasy lokalnej¹⁰. Program realizowali na zasadach społecznikowskich młodzi, niedoświadczeni radiowcy, ale mimo to niektóre ich audycje spotykały się ze sporym odzewem wśród radiosłuchaczy¹¹.

Początkowo twórcy radia nie uważali swojej działalności za sprzeczną z prawem, zwłaszcza że nikt nie kwestionował braku ich uprawnień do nadawania programu radiowego. Dopiero w grudniu 1992 r. złożyli w Ministerstwie Łączności wnioski o przydział częstotliwości i wydanie zezwolenia na używanie nadajnika, a następnie rozpoczęli starania o przyznanie koncesji. W międzyczasie Radio Marconi zamilkło jednak na kilka dni, gdyż jego wspólnicy rozstali się w burzliwych okolicznościach¹². Radio

⁸ *Może w eter popłynię: Tu Radio Częstochowa*, „Gazeta Wyborcza Częstochowa” 26.01.2009.

⁹ Obaj młodzi ludzie wywodzili się z kregów Częstochowskiego Klubu Krótkofalowców i sami skonstruowali nadajnik. Stworzona przez nich namiastka studia radiowego była pomieszczeniem piwnicznym wyciszonym wytłoczkami od jajek. *Ubodzy piraci*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” nr 178, 30.07.1992.

¹⁰ W całodobowym programie było 10 kilkuminutowych serwisów informacyjnych, dwukrotnie informowano o sytuacji na drogach, dwa wejścia poświęcano przeglądowi prasy, dwie audycje miały charakter repertuarowy – przedstawiano w nich zapowiedzi kinowe i teatralne, dwukrotnie podawano na antenie notowania walutowe oraz informacje o dyżurach aptek i szpitali. Do audycji słownych można również zaliczyć zapowiedzi programu na następny dzień. *Ramówka Radia Marconi*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie”, maj 1993.

¹¹ Por. wątek *Radio Marconi – ktoś pamięta* na forum internetowym „Gazety Wyborczej – Częstochowa”, www.forum.gazeta.pl, dostęp: 2006 oraz strona archiwalna Radia Marconi FM założona przez jednego z byłych pracowników rozgłośni Marka Wagnera, www.marconi.iplus.com.pl

¹² Przemysław Kimla zabrał sprzęt nadawczy, który był jego wkładem w spółkę i rozpoczął

Marconi wznowiło nadawanie już jako wyłączna własność Patryka Bergiela. W pierwszym procesie koncesyjnym w 1994 r. rozgłośnia uzyskała od Krajowej Rady promesę, ale z powodu wątpliwości co do struktury kapitałowej radia odmówiono jej koncesji. Marconi znalazło się na liście 8 pirackich stacji radiowych, a przewodniczący Rady złożył w prokuraturze częstochowskiej doniesienie o naruszeniu art. 52 ustawy o radiofonii i telewizji i wniosek o ściganie nielegalnego nadawcy¹³. W związku z tym 30 maja 1995 r. prokuratorzy w asyście sił policyjnych i przedstawiciele PAR zdemontowali nadajnik i zaplombowali antenę Radia Marconi. Przesłuchanie właściciela nie mogło się odbyć, gdyż zdawał on właśnie maturę¹⁴. W sierpniu 1995 r. akt oskarżenia przeciwko Patrykowi Bergielowi trafił jednak do sądu¹⁵. Mimo protestów i odwołań składanych przez jego ojca nie udało się zmienić decyzji Krajowej Rady i Radio Marconi nie wznowiło działalności. Dariusz Bergiel przystąpił do drugiego procesu koncesyjnego jako cichy wspólnik spółki Kmicic Travel wchodzącej w skład konsorcjum Polimax, ale ona również nie uzyskała koncesji radiowej¹⁶.

Idea odtworzenia pierwszej komercyjnej stacji radiowej w Częstochowie powróciła w dość nieoczekiwanej formie w 2006 r. Grupa osób związanych z Radiem Marconi oraz lokalnym Radiem Fon, przekształconym w RMF Maxxx, stworzyła internetową rozgłośnię pod nazwą radiomarconi.pl, w której połączono audycje obu stacji. W założeniach twórców radiomarconi.pl miało być wzorowane na typowej stacji lokalnej znanej z tradycyjnych radioodbiorników, zamieszczającej muzykę, serwisy informacyjne, programy społeczno-kulturalne, relacje z imprez sportowych, rozmowy ze słuchaczami oraz wywiady z zaproszonymi do studia gośćmi¹⁷.

Kolejną piracką stacją radiową w Częstochowie było Radio One. Uruchoił je w połowie 1993 roku – po rozstaniu z Radiem Marconi – Przemysław Kimla. Jak wspominał, było to radio amatorskie, nadające głównie muzykę i niemające stałego programu ramowego. Przyznał też: „Nie przejmowaliśmy się finansami. Pracownicy nie dostawali wynagrodzeń, a wpływy z reklam nie starczały nawet na utrzymanie samej rozgłośni”¹⁸. Mimo tej sytuacji Kimla złożył do Krajowej Rady wnioski o przyznanie koncesji. Nie otrzymał zgody na nadawanie i po niespełna roku funkcjonowania Radio One umilkło. Jego właściciel starał się – ponownie bez powodzenia – o koncesję w 1996 r.

Bez zezwolenia rozpoczęło też swoją działalność w końcu stycznia 1993 roku Radio Live. Zgodnie z nazwą miało ambicje być radiem żywym,

starania o uruchomienie własnej rozgłośni. *Spółka z diabłem*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 26.06.1993, nr 147.

¹³ Por. m.in. *Radio Marconi na liście pirackich stacji*, „Życie Częstochowy” 8-9.04.1995.

¹⁴ *Na falach prawa*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 31.05.1995, nr 125.

¹⁵ Sprawa została umorzona z uwagi na znikomą szkodliwość społeczną czynu.

¹⁶ *Radiowy rozwój i romans*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 21.06.1995, nr 142.

¹⁷ www.radiomarconi.pl, dostęp: 2007.

¹⁸ *Sam nie gram*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 11.01.1996, nr 9.

nawiązującym bezpośredni kontakt ze słuchaczami poprzez rozmowy na antenie, sondy uliczne i wywiady¹⁹. Jego właścicielami było kilku lokalnych przedsiębiorców zaangażowanych również w spółkę SEI z udziałem kapitału włoskiego (Nicola Grauso – Polonia 1), która zainteresowana była tworzeniem lokalnej telewizji. Mimo tych powiązań biznesowych Radio Live cierpiało na permanentne kłopoty finansowe. Trzykrotnie zmieniało siedzibę z powodu zadłużenia wobec właścicieli budynków i skarg mieszkańców. Kilkakrotnie zawieszało emisję programu, m.in. z powodu zmian w nieregularnie opłacanym zespole redakcyjnym²⁰.

Korzystając z niefabrycznego nadajnika o zasięgu kilkunastu kilometrów, Radio Live było znane tylko w Częstochowie, ale wyróżniało się na tle innych rozgłośni dużą ilością audycji słownych w nadawanym programie. Większość z tych audycji stanowiły wprawdzie autorskie programy o muzyce, ale rozgłośnia nadawała również serwisy informacyjne, przeglądy prasy, audycje o wydarzeniach sportowych i kulturalnych²¹.

Grzegorz Tkacz w imieniu współwłaścicieli rozgłośni złożył wniosek o przydział koncesji, ale został on rozpatrzony negatywnie. Akceptacji Krajowej Rady nie zyskał również projekt emisji lokalnego programu telewizyjnego reprezentowanej przez niego spółki, więc grupa częstochowskich biznesmenów zrezygnowała ze swoich medialnych planów.

Kolejny nadawca – Radio City jako pierwsze poprzedziło swoje wejście na rynek kampanią promocyjną. Ogłoszenia o narodzinach Radia City ukazały się w lokalnej prasie, a zaciekawienie planami programowymi umiejętnie podsycano szeptaną propagandą. Słuchacze, którzy 6 grudnia 1992 roku odnaleźli na skali swoich odbiorników sygnał nowego radia, nie zawiedli się. Pierwszą wyemitowaną audycją była rozmowa z goszczącymi w Częstochowie bohaterami głośnej w owym czasie historii miłosnej – Moniką Kern i Maćkiem Malisiewiczem²². W recenzjach prasowych podkreślano, że rozgłośnia ma dobry technicznie sygnał i duży, sięgający 40 km zasięg oraz cechuje ją większy niż pozostałe stacje profesjonalizm, ciekawe serwisy informacyjne, brak dziennikarskich potknięć i „antenowego szczeniactwa”²³.

Założycielem stacji i redaktorem naczelnym Radia City był Mariusz Herman, pierwszy szef „Gazety Wyborczej w Częstochowie”²⁴. Zdecydował się on na rozpoczęcie pirackiej działalności bo – jak twierdził – jego wniosek leżał w Ministerstwie Łączności bez odpowiedzi, a powstające konkurencyj-

¹⁹ *W eterze nie ma ciszy*, „Na Wskroś” lipiec 1993, nr 11.

²⁰ *Łabędzi śpiew*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 4.02.1994, nr 29.

²¹ *Ramówka Radia Live*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” styczeń 1994.

²² *Narzeczeni i mikrofon, czyli Radio City*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 16.12.1992, nr 246.

²³ *Narodziny pirata*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 7.12.1992, nr 287.

²⁴ Oprócz niego udziały w radiu mieli: Magdalena Trąbska, Urban Kielichowski i Krzysztof Czyż. Prezesem spółki „City Radio” został Marek Trąbski.

ne stacje radiowe zawłaszczają eter, rynek reklamowy i uwagę słuchaczy²⁵. Dość szybko Radio City podjęło też energiczną walkę o miejsce w eterze, wpływy reklamowe i słuchalność. Lokalna prasa bezustannie donosiła o przypadkach zagłuszania przez „City” innych lokalnych stacji²⁶. Publikowała płatne ogłoszenia rozgłośni o jej słuchalności i skuteczności reklamowej, z których wynikało, że Radia City słuchało podobno 300 tys. osób, a 22 tys. z nich codziennie podejmowało decyzje zakupowe pod wpływem emitowanych w nim reklam²⁷. Radio City angażowało się ponadto w wiele akcji społecznych i patronowało wszelkim imprezom kulturalnym i sportowym w mieście, dzięki czemu wydatnie podnosiło znajomość swej marki. Było radiem słowno-muzycznym. Wiele miejsca na antenie poświęcało serwisom informacyjnym, wiadomościom o sytuacji na drogach, programom kulturalnym i sportowym. Do studia zapraszano gości, a reporterzy Radia City pojawiali się na ulicach miasta, rejestrując najważniejsze wydarzenia²⁸.

Rozgłośnia otrzymała od Krajowej Rady koncesję w 1994 r. Zalegalizowanie działalności spowodowało ekspansję medialną spółki radiowej i, paradoksalnie, stało się początkiem jej kłopotów finansowych²⁹. Radio zadłużało się u właścicieli budynku, w którym wynajmowało pomieszczenia, zalegało z płatnościami wobec Urzędu Skarbowego, ZUS-u, Polskiej Agencji Prasowej. Spowodowało to procesy sądowe³⁰, a nawet groźbę licytacji majątku spółki „City Radio” przez Urząd Skarbowy³¹. Z pomocą rozgłośni przyszedł nieoczekiwanie nowy, powiązany z SLD, wojewoda częstochowski, który interweniował w Urzędzie Skarbowym³². Właściciele Radia City postanowili sprzedać część udziałów w rozgłośni i za uzyskane w ten sposób pieniądze spłacić swoje zobowiązania sięgające 400 tys. zł. W końcu 1996 roku 90% udziałów stacji kupili trzech częstochowscy przedsiębiorcy³³. Mariusz Herman tylko na krótko zachował funkcję redaktora naczelnego. Stracił ją wkrótce po tym, jak (według „Życia Częstochowy”) usiłował ponownie sprzedać sprzedaną już rozgłośnię Radiu Wolna Europa³⁴, lub (według „Gazety Wyborczej w Częstochowie”) gdy zabrał redakcyjny

²⁵ *Piraci*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 29-31.01.1993, nr 20.

²⁶ Por. m.in. *Kretyńska zabawa*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 10.09.1994, nr 211.

²⁷ Powoływano się w tym względzie na badania Pracowni Badań Społecznych i Skuteczności Reklamy „Silesian Media” oraz Zakładu Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zob. m.in. „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 28.10.1993, nr 254.

²⁸ *Ramówka Radia City*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie”, maj 1993.

²⁹ W maju 1995 r. w oparciu o strukturę radia utworzono tytuł prasowy „Tygodnik Częstochowski”.

³⁰ Por. m.in. *Radio długów*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 4.01.1996, nr 3.

³¹ *Nadajniki radia „City” idą pod młotek*, „Życie Częstochowy”, 9.10.1996.

³² *Wojewoda ratuje radio*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 21-22.12.1996, nr 297.

³³ Byli to: współzałożyciel radia i właściciel fabryki obuwia „Krisbut” Krzysztof Czyż, Andrzej Gołaszewski, prezes poligraficznej spółki „Udziałowiec” i Janusz Kuziorowicz, związany z palarnią kawy „Galaxia-Sun”. *Radio czystych interesów*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 28.01.1997, nr 23.

³⁴ *Zakaz wstępu dla naczelnego*, „Życie Częstochowy” 4.02.1997, nr 29.

komputer³⁵. Niezależnie jednak od faktycznych powodów dymisji zerwano wszelkie stosunki z poprzednim kierownictwem radia, a nawet zakazano mu wstępu do siedziby rozgłośni.

Nowi właściciele Radia City, którzy – jak sami przyznawali – nie znali się na działalności medialnej, a radio kupili dla podniesienia własnego prestiżu i w nadziei na zyski w przyszłości, sprzedali je w połowie 1998 roku³⁶. Nabywcą była Agora S.A., która z końcem lipca 1998 r. na bazie Radia City stworzyła swoją 7. w kraju stację w sieci „Złote Przeboje” pod nazwą Radio C.

Zgodnie z koncepcją sieci Radio C nadawało głównie muzykę. Były to przeboje w stylu „oldies”, kilkakrotnie w ciągu dnia przerywane wiadomościami lokalnymi, prognozą pogody i doniesieniami o sytuacji na drogach. Pod koniec tygodnia radio prezentowało repertuar miejskich instytucji kulturalnych i radziło, jak miło spędzić weekend. Do realizacji tak skromnego programu wystarczyło zaledwie kilka osób: prezenterów muzycznych tzw. dj-ów, serwisantów i akwizytorów reklam. Według zapewnień szefa Radia C taka konwencja programowa bardzo odpowiadała słuchaczom³⁷, bo podobno miesiąc po uruchomieniu „Złotych Przebojów” stacja miała 27,5% audytorium radiowego w Częstochowie, podczas gdy ogólnopolskie RMF FM – 26,4%, a lokalne Fon – 19,3%³⁸.

Mimo zapewnień o doskonałych wynikach słuchalności Radio C zaczęło ochoczo korzystać z promocyjnego wsparcia „Gazety Wyborczej w Częstochowie”, która publikowała zapowiedzi programów stacji pt. „Radio C” poleca i badania rynku radiowego prowadzone przez SMG/KRC. Wynikało z nich, że Radio C wciąż wyprzedza lokalne i regionalne rozgłośnie³⁹.

Zabiegi te nie poprawiły sytuacji finansowej stacji. Kryzys na rynku reklamy spowodował zresztą, że cała Grupa Radiowa Agora S.A. przynosiła straty⁴⁰. Strata częstochowskiej rozgłośni w 2000 r. wynosiła 437 tys. zł, a w 2001 – 453 tys. zł⁴¹. Dynamika sprzedaży reklam w latach 2002–2003 wynosiła zaledwie 5,5%⁴². Wszystko to spowodowało, że w 2003 r. ograniczono autonomię częstochowskiej stacji poprzez powierzenie produkcji programu redakcji Radia Karolina z Tychów. W Częstochowie pozostał tylko radiowy dział marketingu włączony zresztą w struktury lokalnego

³⁵ *Poprzednikom wstęp wzbroniony!*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 4.02.1997, nr 29.

³⁶ *Radio czystych interesów*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 28.01.1997, nr 23.

³⁷ Funkcję dyrektora radia pełnił początkowo Tomasz Stemplewski, a później Jarosław Sobkowski.

³⁸ *Złote przeboje Radia C*, „Gazeta Częstochowska” 24.12.1998, nr 50.

³⁹ Według badań przeprowadzonych w 2004 r. wśród mieszkańców Częstochowy w wieku 30–50 lat Radia C słuchało 12,2% respondentów, Radia Fon 6,5%, PR Katowice 3,3%, Radia Fiat 0,5%, a Radia Jasna Góra 0,3%. *Radio nr 1 w Częstochowie wśród rozgłośni lokalnych*, „Gazeta Wyborcza-Częstochowa”, 17.01.2005.

⁴⁰ Raporty Roczne Agora S.A.

⁴¹ Raport Roczny Agora S.A. z 2001 r.

⁴² *Porównanie czasu reklam wyemitowanych przez nadawców radiowych*, „Biuletyn KRRiT”, październik – grudzień 2004.

oddziału „Gazety Wyborczej”⁴³. W październiku 2007 roku we wszystkich 17 stacjach Złotych Przebojów zlikwidowano pasma muzyczne prowadzone przez lokalnych prezenterów. Zastąpiono je programem centralnym produkowanym w Warszawie i przesyłanym satelitarnie. Zgodnie z wymogami koncesji pozostawiono wprawdzie informacje lokalne, ale trudno się oprzeć wrażeniu, że proces koncentracji w stacjach radiowych Agory zdecydowanie ograniczył ich służebność wobec społeczności lokalnych.

Niemal w tym samym czasie, gdy powstało Radio City, uruchomiono częstochowski oddział RMF FM. Początkowo to krakowskie radio nadające swój program w górnym paśmie na częstotliwości 92,4 MHz nie było dostępne dla wielu słuchaczy w Częstochowie. Zmieniło się to jesienią 1992 r., kiedy lokalny nadawca – agencja „Jazz” Marka Czeremuszkinia i Tomasza Czyża – rozpoczął retransmisję programu krakowskiej stacji na dolnym, bardziej dostępnym dla częstochowian paśmie. Wiosną 1993 r. agencja „Jazz” wspólnie z firmą „Carex” Jerzego Tobiańskiego utworzyły częstochowską redakcję RMF FM, która realizowała lokalne serwisy informacyjne pod szyldem krakowskiego radia. Częstochowskie RMF funkcjonowało początkowo bez wiedzy i zgody centrali krakowskiej. W 1994 roku do prokuratury wpłynął nawet wniosek przeciwko Markowi Czeremuszkinowi za nielegalne rozpowszechnianie programu RMF FM⁴⁴.

Marek Czeremuszkin i – niezależnie – Jerzy Tobiański złożyli wnioski o koncesję do Krajowej Rady, ale zostały one rozpatrzone negatywnie. Jednocześnie, w ramach rozszerzenia koncesji, krakowskie Radio RMF FM otrzymało zgodę na nadawanie programu w Częstochowie również na niskiej częstotliwości. W tej sytuacji dotychczasowi właściciele częstochowskiej redakcji Radia RMF FM wycofali się z działalności nadawczej. W kwietniu 1995 roku centrala RMF wykupiła częstochowską redakcję i uzyskała ona status oddziału terenowego.

Liczący początkowo kilkanaście, a później 7 osób (4 dziennikarzy i 3 pracowników reklamy i promocji) zespół częstochowskiego oddziału realizował kilkanaście minut własnego programu dziennie. Oprócz lokalnych serwisów informacyjnych i tzw. trafficów przygotowywano programy o ważnych wydarzeniach w mieście i regionie oraz konkursy dla słuchaczy⁴⁵. Z sukcesem realizowano funkcję reklamową, bo znana z plenerowych imprez i akcji z udziałem słuchaczy stacja cieszyła się dużą popularnością. W 1996 r. według badań OBOP słuchalność tygodniowa Radia RMF FM w województwie częstochowskim wynosiła

⁴³ *Gdzie jest Radio C?*, „7 Dni” 1-7.10.2004, nr 22.

⁴⁴ Został uznany za winnego, ale sąd odstąpił od wymierzenia kary ze względu na znikomy stopień społecznej szkodliwości czynu.

⁴⁵ *Ramówka Radia RMF*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie”, styczeń 1994.

30,1%⁴⁶, natomiast w 2001 r. – 25,6%⁴⁷.

W 2001 r. na skutek decyzji Krajowej Rady o nieprzedłużaniu koncesji na nadawanie programów lokalnym stacjom Radia RMF FM (tzw. zakaz rozpinania sieci) zlikwidowano częstochowski oddział tej rozgłośni.

Najmłodszą koncesjonowaną częstochowską stacją było Radio Fon. Właściciel tej stacji – Spółka A.D.A. Corporation⁴⁸, uzyskała koncesję w 1994 r., ale rozpoczęła nadawanie programu radiowego dopiero w sierpniu 1995 r. Radio Fon miało być w zamierzeniach jego twórców radiem środka, kierowanym do ludzi w średnim wieku, zawierającym sporą ilość programów informacyjnych i publicystyki. Zanim pojawiło się w eterze, w gronie współwłaścicieli doszło do waśni i ze spółki wycofał się Dariusz Ciszewski⁴⁹. Jego miejsce zajął Edmund Mzyk, prezes firmy Yawal System zajmującej się produkcją profili okiennych⁵⁰. Dość szybko przejął on finansową kontrolę nad radiem. Zarządzanie rozgłośnią przekazał zależnej od siebie spółce BMT Sport. Prezesem stacji został Janusz Tobijański, zasiadający z ramienia SLD w Radzie Miasta. Radio Fon zaczęło być postrzegane jako lewicowe. Opinię tę potwierdzała polityka kadrowa prowadzona przez Tobijańskiego, chociażby fakt, że w 1998 r. zwolnił z pracy sześciu dziennikarzy, którzy założyli w rozgłośni komórkę NSZZ „Solidarność”⁵¹.

Radio Fon borykało się również z problemami finansowymi. Nie wypłacano regularnie pensji, wielu pracowników nie miało stałych umów o pracę, a sama rozgłośnia pracowała przy użyciu nielegalnego oprogramowania i pirackich płyt kompaktowych⁵². Miało to zapewne związek z tym, że kontrolująca radio spółka Yawal przeżywała w tym czasie problemy wynikające z nietrafionych inwestycji i spadku wartości akcji kontrolowanych przez siebie podmiotów gospodarczych. Mimo tych kłopotów stacja miała w Częstochowie grono wiernych słuchaczy. Ceniono ją zwłaszcza za bezpośrednie relacje z imprez sportowych, autorskie programy muzyczne, dyskusje w studiu o bieżących problemach miasta oraz dobry serwis informacyjny. Warto dodać, że na antenie pojawiały się również audycje literackie, dla dzieci, osób uprawiających kwiaty, wędkarzy itp.

Szansę na wyjście z kłopotów Yawal zaczął dostrzegać w zmianie charakteru działalności biznesowej. Edmund Mzyk – producent profili aluminiowych, a zbiegiem czasu także potentat w branży drzewnej posiadający spółkę „Paged” – postanowił zostać magnatem medialnym. Ignorując brak doświadczenia w tej

⁴⁶ *Wyniki słuchalności stacji z programem lokalnym w województwie częstochowskim*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 10-11.05.1997, nr 108.

⁴⁷ *RMF FM*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 26-27.05.2001, nr 122.

⁴⁸ W skład spółki wchodził: Andrzej Belof, Dariusz Ciszewski i Andrzej Kalski.

⁴⁹ Ubiegał się on – bez powodzenia – o koncesję radiową w 1995 r. Później związał się z radiofonią katolicką. Pracował w Radiu Jasna Góra i Katolickim Radiu Fiat.

⁵⁰ Od 1998 r. firma była notowana na GPW.

⁵¹ *Wylani z eteru*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 20.04.1998, nr 92.

⁵² *Policjanci w radiu*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 3.07.1998, 154.

dziedzinie, a także postępujący kryzys na rynku reklamy, zaczął inwestować w Internet oraz kupować tytuły prasowe i stacje radiowe⁵³. W 2001 roku jedną ze swoich spółek – Caspol – przekształcił w FON S.A. Jej zadaniem było finansowanie kolejnej spółki o nazwie Y-Radio, która kupiła udziały w 5 rozgłośniach radiowych: Radiu Fon w Częstochowie, Radiu BRW w Wałbrzychu, Radiu ABC w Szczecinie, Radiu BAB w Łomży oraz Radiu Jazz w Warszawie.

Spółka FON ograniczała swoją aktywność do transferu udziałów między spółkami zależnymi i, jak oceniali to znawcy, była „wydmuszką giełdową” obliczoną na zarabianie pieniędzy, na manipulowaniu kursami akcji⁵⁴. Nie była zainteresowana pozyskiwaniem środków na finansowanie i prowadzenie rozgłośni radiowych oraz nie miała stosownej kadry do realizowania tej działalności⁵⁵.

Odbiło się to niekorzystnie na wszystkich rozgłośniach radiowych należących do Y-Radio⁵⁶. W częstochowskim Radiu Fon zmiana właściciela, a właściwie firmy zarządzającej stacją, spowodowała ograniczenia programowe i odejście z rozgłośni wielu jej pracowników⁵⁷. Nikogo więc nie zdziwiło, że na początku 2006 r. FON S.A. sprzedała udziały w spółce Y-Radio. Należące do niej stacje lokalne trafiły w ręce Multimedia sp. z o.o. i zostały przekształcone w rozgłoszenie RMF Maxxx. Wartość całej transakcji nie jest znana, wiadomo jedynie, że Radio Jazz sprzedano za symboliczną złotówkę warszawskiemu Radiu Kolor.

Radio RMF Maxxx Częstochowa rozpoczęło działalność w lutym 2006 roku. Program muzyczny realizowany w krakowskim studiu uzupełniany był krótkimi informacjami lokalnymi przygotowanymi w Częstochowie. W lokalnej redakcji zatrudniono tylko jednego dziennikarza, serwisanta oraz pracowników działu reklamy. Zgodnie z wymogami koncesji zapowiadano, że program lokalny zajmować będzie 12% tygodniowego czasu antenowego⁵⁸. Kontrola Krajowej Rady wykazała jednak, że w 2007 r. wartość ta wynosiła jedynie 3,5%⁵⁹. Bliższa analiza tego programu wykazuje, że wobec braków kadrowych rozgłoszenia bezpowrotnie straciła swoją tematyczną różnorodność, bliski kontakt ze słuchaczami i mocne osadzenie w lokalnych realiach.

Lokalny charakter miało mieć uruchomione na początku listopada 2010

⁵³ Stworzona przez niego spółka Y-Net administrowała stroną pośredniczącą w hurtowym handlu drewnem i materiałami budowlanymi.

⁵⁴ *Na wzroście kursu skorzystali nie tylko dawni właściciele*, „Gazeta Giełdy Parkiet”, 30.12.2005.

⁵⁵ Ad.Media. *Raport na temat FON S.A. przygotowany przez CR Media Consulting S.A.*, www.cr.media.pl, 2005.

⁵⁶ Ograniczenia w finansowaniu Radia Jazz przez Y-Radio spowodowało np., że część dziennikarzy zgodziła się pracować w nim na zasadach wolontariatu i zaapelowała do reklamodawców o wsparcie. *Walka o wsparcie w eterze*, www.wiadomości.mediarum.pl, 2004.

⁵⁷ W 2005 r. z rozgłosznią pożegnał się m.in. Marek Magiera znany z audycji o sporcie i prowadzenia bezpośrednich relacji sportowych oraz Marek Kułakowski realizujący wywiady i antenowe dyskusje o bieżących problemach miasta.

⁵⁸ *Lokalny RMF*, „Gazeta Wyborcza-Częstochowa”, 1.02.2006

⁵⁹ *Sprawozdanie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z rocznego okresu działalności*, Warszawa 2008, s. 89.

roku Radio Jura. Spółka Radio 90 z Rybnika, która otrzymała koncesję na częstotliwość w Częstochowie, zapowiadała program o charakterze uniwersalnym, łączący wiadomości lokalne z informacjami z kraju i ze świata⁶⁰. Pierwszy okres funkcjonowania stacji rozczarował jednak słuchaczy, a konkurenci, którzy przegrali starania o koncesję, złożyli odwołania do Krajowej Rady⁶¹.

Jak zatem można było się przekonać, lokalna działalność radiowa była w Częstochowie stopniowo ograniczana. Po początkowej entuzjastycznej i pirackiej fazie starano się jej nadać profesjonalny i biznesowy charakter. Chociaż Radio City i Radio Fon nie odniosły olśniewających komercyjnych sukcesów, to – wspólnie z lokalnym oddziałem RMF FM – stworzyły oryginalny i ciekawy częstochowski rynek radiowy. Stacje te zatrudniały profesjonalnych dziennikarzy, realizowały swe własne audycje słowne, upowszechniały oryginalne skomponowane listy muzyczne. Z biegiem czasu okazało się jednak, że lokalny rynek reklam i ogłoszeń był zbyt ubogi, aby mogły utrzymać się z niego trzy samodzielne stacje radiowe. Zjawisko to nie było przy tym szczególnym częstochowskim przypadkiem, ale miało swe odzwierciedlenie w całej Polsce. Dlatego też kolejną fazą funkcjonowania częstochowskiego rynku medialnego było jego formatowanie i sieciowanie.

Zjawisko formatowania lokalnego radia zostało już dość dobrze opisane⁶², dlatego też wystarczy w tym miejscu jedynie ograniczyć się do stwierdzenia, że prowadzi ono do zubożenia oferty informacji lokalnej. Radia o charakterze uniwersalnym, jakimi były „Fon”, „City” i „Jura”, zobowiązane były do przeznaczania nie mniej niż 12% własnego tygodniowego czasu nadawania na audycje o tematyce lokalnej, w tym 6% czasu na lokalne serwisy informacyjne. Jak już wiemy, z kontroli przeprowadzanych przez Krajową Radę wynikało, że częstochowskim stacjom radiowym nigdy nie udawało się dotrzymać tych zobowiązań⁶³.

Gdy z sieciowano obie stacje RFM, Maxxx pozostał radiem uniwersalnym, a zatem jego lokalne obowiązki nie uległy zmianie. Radio C miało natomiast charakter muzyczny, a zatem limit emisji informacji lokalnych został obniżony o połowę – odpowiednio do 6 i 3%. Co istotne, zmiana charakteru stacji miała wpływ na ich słuchalność. O ile bowiem w połowie lat 90. słuchalność obu stacji była podobna, a niekiedy Radio City mogło się pochwalić lepszymi wynikami, to w 2007 r. RFM Maxxx słuchało ok. 15% częstochowian, a Radia C – ok. 5%. W 2011 wskaźniki te wynosiły odpowiednio 8 i 3,5%⁶⁴.

⁶⁰ *Radio jest, a jakby go nie było*, „Gazeta Wyborcza-Częstochowa” 22.12.2010.

⁶¹ *Wojna o nowe lokalne radio dla Częstochowy trwa*, „Gazeta Wyborcza-Częstochowa” 4.01.2011.

⁶² Szerzej na ten temat: M. Gmerek-Rajchel, *Formatowanie radia lokalnego*, Toruń 2005 oraz R. Kowalczyk, *Radio lokalne w Polsce*, Poznań 2007.

⁶³ *Informacja o podstawowych problemach radiofonii i telewizji*, Warszawa 2005, s. 167; *Sprawozdanie Krajowej Rady...*, Warszawa 2008, s. 89.

⁶⁴ Radio Track, „Press” z lat 1997–2011.

Wydaje się, że na zaistniałą sytuację podobny wpływ miała zarówno ilość i jakość lokalnych informacji, jak i format muzyczny stacji. RFM Maxxx zabiegał o stosunkowo młode audytorium, a Radio C o odbiorców nieco starszych, w wieku 24–39 lat.

Związane z formatowaniem zjawisko sieciowania miało przede wszystkim wymiar ekonomiczny. Obniżało koszty produkcji i emisji programów. Pozwalało zmniejszyć zatrudnienie, ograniczając je w zasadzie do osób zajmujących się pozyskiwaniem lokalnej reklamy. Formatowanie i sieciowanie przyczyniły się do uniformizacji i standaryzacji przekazu, rugując z publicznego obiegu informację lokalną. Sformatowane radia lokalne upodobniały się do innych nadawców, nie absorbowały uwagi słuchaczy, stając się jedynie akustycznym tłem dnia codziennego.

Kończąc przegląd częstochowskich stacji radiowych, wypada zauważyć, że funkcjonują w tym mieście dwie stacje katolickie. Mają one status nadawcy społecznego i nie emitują reklam. Pierwszą z nich, i podobno pierwszą katolicką rozgłośnią w Polsce, było Radio Fiat. Stacja ta powstała do obsługi VI Światowego Dnia Młodzieży i kolejnej wizyty w Częstochowie papieża Jana Pawła II w sierpniu 1991 r. Rozpoczęła nadawanie na podstawie decyzji Ministerstwa Łączności o przyznaniu częstotliwości, korzystając ze sprzętu ofiarowanego przez Radio Watykan. Koncesję otrzymała w kwietniu 1994 r. i jako radio archidiecezjalne działa do dziś. Jej nadajniki i studio były zlokalizowane początkowo w budynkach kościoła św. Wojciecha, a obecnie przy ul. Ogrodowej.

Radio Fiat stopniowo rozszerzało swój techniczny zasięg (z 15 km do 80 km) i ofertę programową. Główny element programu stanowił blok religijno-katechetyczny, ale pojawiały się w nim również audycje społeczno-kulturalne, serwisy informacyjne z kraju i ze świata, wiadomości lokalne oraz aktualności z życia Kościoła i archidiecezji częstochowskiej. Program ramowy obejmował m.in. codzienną Eucharystię, katechezę, programy dla dzieci i młodzieży, transmisje z mszy świętych, modlitwy, felietony i komentarze⁶⁵. W popołudniowym paśmie programowym miały swoje miejsce programy poradnikowe, słuchowiska, rozmowy ze słuchaczami. W 2006 roku rozpoczęto nawet nadawanie transmisji z zawodów żużlowych⁶⁶.

Radio Fiat angażowało się w działalność charytatywną. Organizowało imprezy dla najbiedniejszych dzieci, prowadziło zbiórki pieniędzy, odzieży i żywności z myślą o osobach potrzebujących, inicjowało działalność dobroczynną w parafiach⁶⁷.

⁶⁵ Swój cotygodniowy program ma w radiu Fiat ks. Ireneusz Skubiś, redaktor naczelny „Niedzieli”, „Słowo na niedzielę” wygłasza regularnie abp Stanisław Nowak.

⁶⁶ Bezpośrednie relacje z zawodów żużlowych pojawiły się na antenie katolickiego radia po tym, jak Radio Fon weszło w skład sieci RMF Maxxx i przestało nadawać sportowe programy lokalne. *Kościół dla kibiców*, „Gazeta Wyborcza-Częstochowa” 17.03.2006.

⁶⁷ W strukturach radia działa koło Caritas oraz Rada Gospodarcza Wspierania Inicjatyw Lokalnych skupiająca przedsiębiorców zainteresowanych działalnością dobroczynną.

Ciężar utrzymania rozgłośni spoczywał na archidiecezji oraz prywatnych ofiarodawcach⁶⁸. W rozgłośni zatrudniano od kilku do kilkunastu osób, a kierowali nią: ks. Marian Duda i ks. Stanisław Jasionek, ks. Andrzej Oleś i ks. Ryszard Umański, a od 1 lipca 2003 r. dyrektorem Radia Fiat jest ks. Zdzisław Wójcik.

Trudno jest ocenić wielkość audytorium rozgłośni. Jak przyznawali jej szefowie, nigdy nie prowadzono badań w tym zakresie⁶⁹. „Niedziela Częstochowska” w 2001 roku oceniała liczbę słuchaczy rozgłośni na 10 tys.⁷⁰, a ówczesny dyrektor Radia Fiat na 50–60 tys.⁷¹ Badania słuchalności w regionie częstochowskim i samej Częstochowie sytuowały tę rozgłośnię na granicy błędu statystycznego⁷². Próba zwiększenia słuchalności było rozpoczęcie w 2005 roku nadawania programu przez Internet.

Swoistym fenomenem na radiowej mapie Polski jest Radio Jasna Góra. Przypomnijmy, że w Polsce funkcjonują jedynie dwie stacje zakonne, a jedną z nich jest właśnie radio częstochowskie. Radio Jasna Góra uzyskało koncesję na nadawanie w 1994 roku, ale rozpoczęło działalność 25 marca 1995 roku. Początkowo emitowano zaledwie kilka godzin programu dziennie. Wypełniały go: transmisje z mszy świętych na Jasnej Górze, Apel Jasnogórski oraz informacje o życiu sanktuarium. Stopniowo zwiększano czas obecności w eterze. Obok audycji o charakterze religijnym i wspólnych modlitw z radiosłuchaczami pojawiły się programy o tematyce kulturalnej i społecznej oraz poradnikowe audycje o zdrowiu i życiu rodzinnym. W 1997 r. nawiązano współpracę z Radiem Maryja, użyczając sobie nawzajem czasu antenowego, emitowano audycje Radia Watykańskiego, swój program miał w Radiu Jasna Góra redaktor naczelny „Niedzieli” ks. Ireneusz Skubiś.

Dzięki nadajnikowi ofiarowanemu rozgłośni przez radio bawarskie zasięg jasnogórskiego radia zwiększył się do 100 km, a więc potencjalnie mógł docierać do około 1,3 mln osób. Wyniki słuchalności Radia Jasna Góra w regionie częstochowskim sytuowały jednak rozgłośnię na marginesie rynku radiowego⁷³. Dyrektor radia o. Roman Majewski uważał, że badania słuchalności nie mają znaczenia i cytował zdanie jednego z ojców paulinów: „Nawet gdyby słuchało nas niewiele osób i nawet gdyby tylko jedna osoba miała dzięki temu radiu stać się lepsza, jest to już wystarczający powód, aby radio istniało. Taka jest boża ekonomia”⁷⁴.

Kapelan Solidarności, menedżer dobroczynności, „Gazeta Częstochowska” 8.11.2001, nr 43.

⁶⁸ Finansowaniem rozgłośni zajmowała się częstochowska Kuria Archidiecezjalna, ale do płacenia stałych składek na rzecz radia zostali zobligowani również miejscowi księża. *Reklama Pana Boga*, „Gazeta Częstochowska” 23.09.1999, nr 37.

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ *Ave Fiat*, „Niedziela Częstochowska” 9.09.2001, nr 36.

⁷¹ *Radio Fiat*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 10.09.2001, nr 211.

⁷² Radio Track, www.radiotrack.pl.

⁷³ Mieściły się one w granicach błędu statystycznego. Radio Track, dostęp: www.radiotrack.pl

⁷⁴ *Głos z Jasnej Góry*, „Niedziela” nr 12, 24.03.2002.

Radio zatrudniające kilkanaście osób duchownych i świeckich oraz dysponujące kilkudziesięcioosobowym zespołem współpracowników utrzymywane było przez jasnogórski klasztor.

Ocena słuchalności stacji radiowych nadających w Częstochowie jest utrudniona przede wszystkim z powodu istotnych rozbieżności w danych przedstawianych przez poszczególne firmy badawcze⁷⁵. Wynikało to zapewne z faktu, że firmy te dysponowały zróżnicowanymi środkami finansowymi oraz różne były kompetencje i doświadczenie ich pracowników. Kłopotów nastroczają nadto ulegające stopniowym zmianom metodologie i techniki badawcze⁷⁶ oraz obszar prowadzonych badań⁷⁷. Dodajmy w końcu, że wątpliwości budził również dobór i wielkość próby badawczej⁷⁸.

Zróżnicowanie zakresu terytorialnego prowadzonych sondaży powodowało, że obraz lokalnego rynku radiowego był wypaczony. Wynikało to przede wszystkim z faktu, że w cytowanych sondażach szczególną uwagę zwracano na stacje ogólnopolskie i regionalne Radio Katowice, a pomijano stacje lokalne. Biorąc pod uwagę powyższe uwarunkowania można stwierdzić, że prezentowane poniżej informacje są często ze sobą sprzeczne i daleko im do naukowej dokładności. Dlatego też traktować je należy nadzwyczaj ostrożnie – raczej jako odzwierciedlenie pewnych tendencji, a nie precyzyjne odwzorowanie rzeczywistości społecznej.

⁷⁵ Badania lokalnego audytorium radiowego prowadziły m.in. SMG/KRC Poland Media S.A. (Radio Track), TNS OBOP (Radiomonitor), Zakład Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego, Biuro Badawczo-Uslugowe Promedia.

⁷⁶ Szerzej na ten temat: *Pomiar słuchalności – dwa zamiast jednego*, „Brief” nr 3, listopad 1999 oraz *Radio – rok zmian*, „Brief” nr 18, luty 2001.

⁷⁷ Badania słuchalności w regionie częstochowskim dotyczyły: byłego województwa częstochowskiego, województw południowych (krakowskiego, bielskiego, katowickiego, częstochowskiego i opolskiego traktowanych jako jeden region), województwa śląskiego i samej Częstochowy.

⁷⁸ W latach 1997–2000 badania Radio Track realizowane były na próbie 100 tys. respondentów, ale 84 tys. wywiadów dotyczyło rozgłośni ogólnopolskich, a tylko 16 tys. rozgłośni lokalnych i regionalnych. Pojawiły się nawet zarzuty, że w wielu miastach grupa stałych respondentów liczy 2–3 osoby. Por. *Badania radiowe – protest i co dalej?*, „Brief” nr 16, grudzień 2000. Badania prowadzone przez pracowników Zakładu Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego w regionie częstochowskim oparte były na równie niereprezentatywnej próbie kilkunastu osób. Uzyskane wyniki znacznie różniły się od danych uzyskiwanych przez inne firmy, dlatego też – jako mało wiarygodne – zostały pominięte. Por. cykl badań M. Gieruli, B. Grzonki i M. Jachimowskiego dot. słuchalności stacji radiowych w woj. śląskim z lat 2000–2005, Sosnowiec 2000–2005 (na prawach rękopisu).

Tabela 1. Tygodniowy zasięg wybranych stacji radiowych w latach 1994–1999 (w %) według różnych firm badawczych i na różnym obszarze badawczym

Rok	1994	1996		1997	1998	1999	2000
Firma badawcza	Promedia	OBOP	SMG/KRC	OBOP	OBOP	OBOP	SMG/KRC
Obszar	województwo częstochowskie	Częstochowa	Częstochowa	region katowicki	region katowicki	region katowicki	region częstochowski
Radio City / Radio C	16,1	12,4	11,1	1,9	4,2	4,2	9,7
Radio RMF	21,6	30,1	14,2	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Radio Fon	-	7,6	11,4	1,0	b.d.	2,2	6,9
Radio Katowice	24,2	14,6	9,6	24,9	21,9	20,0	12,6
Radio Fiat	b.d.	2,0	4,5	0,9	b.d.	b.d.	2,1
Radio Jasna Góra	-	b.d.	b.d.	0,2	b.d.	1,3	b.d.

Źródło: Badania publikowane w prasie lokalnej oraz Radiomonitor cyt. za „Press” z lat 1997–2000

Aby uniknąć wspomnianych powyżej wątpliwości, kolejne tabele zawierają jedynie dane zebrane przez SMG/KRC. Ułatwi to analizę audytorium radiowego i umożliwi wyprowadzenie bardziej jednoznacznych wniosków.

Tabela 2. Udział w rynku wybranych stacji radiowych w województwie śląskim w latach 2001–2002 (w %)

Stacja/rok	2001	2002
Radio C	1,2	0,9
Radio Katowice	7,6	4,8
Radio Fon	0,7	0,6
Radio Fiat	0,9*	0,4
Radio Jasna Góra	b.d.	0,1

* Wynik ten jest prawdopodobnie zawyżony, gdyż w jednym z okresów badawczych w 2001 r. udział Radia Fiat w rynku radiowym w województwie śląskim oceniono na 5,7%, podczas gdy na ogół wynosił on 0,1–0,2%.

Źródło: Radio Track, „Press” z lat 2001–2011, www.radiotrack.pl oraz www.sla-skfm.republika.pl

Tabela 3. Udział w rynku wybranych stacji radiowych w Częstochowie w latach 2003–2011 (w %)

Stacja/rok	2003	2005	2007	2009	2011
Radio C	12,2	8,3	5,5	2,3	4,0
Radio Katowice	3,7	2,7	2,9	3,4	4,8
Radio Fon/ RMF Maxxx	6,4	b.d.	14,5	7,9	7,3
Radio Fiat	0,9	b.d.	0,1	0,2	0,4
Radio Jasna Góra	1,0	b.d.	0,4	0,8	1,8
Radio Jura	-	-	-	-	1,8

Źródło: Radio Track, „Press” z lat 2001–2011, www.radiotrack.pl oraz www.sla-skfm.republika.pl

Niezależnie od wszelkich wątpliwości natury formalnej stwierdzić można, że według danych zaprezentowanych w tabelach, najchętniej słuchaną lokalną stacją w drugiej połowie lat 90. był częstochowski RMF FM. Kiedy przestano uwzględniać ją w rankingach lokalnych rozgłośni, na prowadzenie wysunęło się Radio City. Miało ono znaczną przewagę nad drugą lokalną rozgłośnią – Radiem Fon. Dopiero sformatowanie Radia City i ograniczanie funkcji lokalnych tego nadawcy zmniejszyło jego udział w lokalnym rynku. Jak już wiemy, ten sam zabieg wydatnie poprawił słuchalność Radia Fon po przekształceniu go w 2006 r. w format RMF Maxxx.

Pierwotna, wynikająca z monopolistycznej pozycji, dominująca rola Radia Katowice była stopniowo ograniczana. Na początku lat 90., jak szacowała jedna z firm badawczych, była to najbardziej popularna stacja radiowa gromadząca nawet 25% audytorium radiowego. Szybko jednak traciła słuchaczy na rzecz innych stacji. Na początku XXI wieku jej słuchalność w Częstochowie była znacznie niższa niż stacji komercyjnych. Jej audytorium legitymowało się niskim wykształceniem i było zaawansowane wiekowo⁷⁹.

Słuchalność stacji katolickich mieściła się w granicach błędu statystycznego. Najchętniej słuchano Radia Maryja, następnie stacji jasnogórskiej, a stawkę zamykało radio diecezjalne⁸⁰. W 2011 r. mieszkańcy regionu częstochowskiego słuchali przede wszystkim stacji ogólnopolskich: RMF FM (27%), Radia Zet (24%) i Programu I Polskiego Radia (16%). Dopiero na czwartej pozycji pojawiała się RMFMaxxx, następnie Program III Polskiego Radia, Radio C i Radio Katowice. Stacje podające informacje lokalne gromadziły łącznie około 20% audytorium radiowego.

⁷⁹ „Biuletyn KRRiTV”, październik – grudzień 2006, s. 11.

⁸⁰ Dane SMG/KRC, cyt. za: „Press” 2008, nr 5.

BIBLIOGRAFIA

Dokumenty:

- Ad.Media, *Raport na temat FON S.A. przygotowany przez CR Media Consulting S.A.*, www.cr.media.pl, 2005.
- KRRiT, *Informacja o podstawowych problemach radiofonii i telewizji*, Warszawa 2005.
- KRRiT, *Porównanie czasu reklam wyemitowanych przez nadawców radiowych*, „Biuletyn KRRiT”, październik – grudzień 2004.
- KRRiT, *Sprawozdanie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z rocznego okresu działalności*, Warszawa 2008.
- KRRiT, Uchwała KRRiT nr 232/95 z 27 września 1995 r.
- Radio Track, „Press” z lat 1997–2011, www.radiotrack.pl.
- Raporty Roczne Agora S.A.

Opracowania:

- Baranowski R., *Gdzie jest Radio C?*, „7 Dni” 1-7.10.2004, nr 22.
- Boniewicz E., *Ave Fiat*, „Niedziela Częstochowska” 9.09.2001, nr 36.
- Gierula M., Grzonka B., Jachimowski M., *Raport dotyczący słuchalności stacji radiowych w woj. śląskim z lat 2000–2005*, Sosnowiec 2000–2005 (na prawach rękopisu).
- Giżyńska U., *Kapelan Solidarności, menedżer dobroczynności*, „Gazeta Częstochowska” 8.11.2001, nr 43.
- Gmerek-Rajchel M., *Formatowanie radia lokalnego*, Toruń 2005.
- Konopka P., *Radio – rok zmian*, „Brief” nr 18, luty 2001.
- Kowalczyk R., *Radio lokalne w Polsce*, Poznań 2007.
- Kretyńska zabawa*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 10.09.1994, nr 211.
- Lokalny RMF*, „Gazeta Wyborcza-Częstochowa”, 1.02.2006.
- Łabędzi śpiew*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 4.02.1994, nr 29.
- Mała strata?*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 9.12.1998, nr 288.
- Na falach prawa*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 31.05.1995, nr 125.
- Nadajniki radia „City” idą pod młotek*, „Życie Częstochowy”, 9.10.1996.
- Narodziny pirata*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 7.12.1992, nr 287.
- Narzeczeni i mikrofon, czyli Radio City*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 16.12.1992, nr 246.
- Obrona Częstochowy*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie”, 4-5.12.1999, nr 283.
- Piraci*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 29-31.01.1993, nr 20.
- Piwowarczyk R., *Badania radiowe – protest i co dalej?*, „Brief” nr 16, grudzień 2000.
- Podział audytorium radiowego w województwie częstochowskim*, „Dziennik Częstochowski 24 Godziny” 14.06.1994, nr 112.
- Policjanci w radiu*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 3.07.1998, 154.
- Pomiar słuchalności – dwa zamiast jednego*, „Brief” nr 3, listopad 1999.
- Poprzednikom wstęp wzbroniony!*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 4.02.1997, nr 29.
- Radio czystych interesów*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 28.01.1997, nr 23.
- Radio długów*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 4.01.1996, nr 3.
- Radio Fiat*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 10.09.2001, nr 211.
- Radio Marconi na liście pirackich stacji*, „Życie Częstochowy” 8-9.04.1995.
- Radio nr 1 w Częstochowie wśród rozgłośni lokalnych*, „Gazeta Wyborcza-Częstochowa”, 17.01.2005.
- Radiowy rozwód i romans*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 21.06.1995, nr 142.
- Ramówka Radia City*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie”, maj 1993.
- Ramówka Radia Live*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie”, styczeń 1994.
- Ramówka Radia Marconi*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie”, maj 1993.

- Ramówka Radia RMF*, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie”, styczeń 1994.
Reklama Pana Boga, „Gazeta Częstochowska” 23.09.1999, nr 37.
RMF FM, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 26-27.05.2001, nr 122.
Sam nie gram, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 11.01.1996, nr 9.
Sobkowski J., *Radio jest, a jakby go nie było*, „Gazeta Wyborcza Częstochowa” 22.12.2010.
Sobkowski J., *Wojna o nowe lokalne radio dla Częstochowy trwa*, „Gazeta Wyborcza Częstochowa” 4.01.2011.
Spółka z diabłem, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 26.06.1993, nr 147.
Steinhagen D., *Może w eter popłynie: Tu Radio Częstochowa*, „Gazeta Wyborcza Częstochowa” 26.01.2009.
Ubodzy piraci, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” nr 178, 30.07.1992.
W eterze nie ma ciszy, „Na Wskroś” lipiec 1993, nr 11.
W obronie radia, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 7.12.1998, nr 286.
Wachelka C., *Kościół dla kibiców*, „Gazeta Wyborcza-Częstochowa” 17.03.2006.
Walka o wsparcie w eterze, www.wiadomości.mediarum.pl, 2004.
Wojewoda ratuje radio, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 21-22.12.1996, nr 297.
Wylani z eteru, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 20.04.1998, nr 92.
Wyniki słuchalności stacji z programem lokalnym w województwie częstochowskim, „Gazeta Wyborcza w Częstochowie” 10-11.05.1997, nr 108.
Wyszyńska A., *Głos z Jasnej Góry*, „Niedziela” nr 12, 24.03.2002.
Zakaz wstępu dla naczelnego, „Życie Częstochowy” 4.02.1997, nr 29.
Zielińska U., *Na wzroście kursu skorzystali nie tylko dawni właściciele*, „Gazeta Giełdy Parkiet”, 30.12.2005.
Złote przeboje Radia C, „Gazeta Częstochowska” 24.12.1998, nr 50.

Witryny internetowe:

- www.forum.gazeta.pl
www.radiomarconi.pl
www.marconi.iplus.com.pl
www.slaskfm.republika.pl

CONTEMPORARY LOCAL RADIO BROADCASTING IN CZESTOCHOWA

SUMMARY

Contemporary local radio broadcasting in Częstochowa is the subject of the article. Author comes to a conclusion that after the initial enthusiastic and pirate phase of development, an attempt at giving it a professional and business character was made. Although the local broadcasters did not achieve any stunning commercial success, they created an original and interesting radio market in Częstochowa. However, economic difficulties caused formatting and networking of the local stations, which deprived them of thematic diversity, close contact with their audience and firm rooting in the local realities. In 2011, inhabitants of Częstochowa region listened mainly to nationwide stations: RMF FM (27%), Radio Zet (24%) and Polskie Radio Program I (16%). Local radio stations came in further places, raising a total of 20% of the radio audience.

KEY WORDS: radio broadcasting, local radio broadcasting, Częstochowa